

**ZAMONAVIY KASBLARGA O'QUVCHILARNI YO'NALTIRISHNING
MAZMUN-MOHİYATI****Kenjayeva Shahnozaxon Ikromjonovna**57-sonli maktabning
amaliyotchi psixologi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqola maktab o'quvchilarning kasbiy rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik xususiyatlari tahlil qiladi. Hamda zamonaviy ta'lim sharoitida o'quvchilarning maktab davridayoq egallashlari lozim bo'lgan kasbiy muhim fazilatlari va ularning rivojlanishi uchun psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash borasidagi fikr-mulohazalarga e'tibor qaratadi.

KALIT SO'Z VA IBORALAR: O'quvchi, kasb, hunar, kasbga yo'naltirish, kasbiy yo'nalish, mehnat ta'limi.

Bugungi yosh davrlarni o'sib borishi va rivojlanishida o'quvchilarni Zamonaviy kasblarga qiziqishi ortib bormoqda. Chet tilini mukammal bilish esa zamonaviy kasblarga yanada qiziqishini ortishiga sabab bo'lmoqda. Bugungi yoshlar har tomonlama mukammal bilim egasi bo'lishi uchun bir qator sharoitlar yaratib berilgan. Bundan oqilona foydalanish o'quvchi yoshlarga ulkan imkoniyatlar eshigini ochish barchamizga sir emas. Zamonaviy jamiyatda ilmiy-texnik taraqqiyotning jadal rivojlanishi, mehnat bozoridagi raqobat va ish beruvchilarning zamonaviy talablari ortib borayotganligi sababli yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash muammosi dolzarbdir. Xalq ta'limi oldiga eng yangi texnologiyalarni joriy etish orqali jamiyatimizning ilmiy-texnikaviy, iqtisodiy va intellektual asoslarini tubdan o'zgartirishga qodir mutaxassislarni maktab paytidagi ta'lim jarayonlaridanoq kasb-hunarga yo'naltirish yoki muayyan kasbga layoqatini oshirish vazifasi turibdi.

O'quvchilarning o'quv va kasbiy faoliyatini takomillashtirish muammosi bugungi kunda Xalq ta'limining ham muhim masalalaridan biri sifatida e'tirof etilishi noo'rin emasdir. Chunki zamonaviy ta'lim sharoitida o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishning psixologik xususiyatlari bilan bog'liq muammolarni yoki pedagogik jihatlarini eng avvalo, maktab vaqtida aniqlash va ularga maqbul yechimni joriy etish lozim. Aynan shu maqsadda ko'pgina olimlarning ishlarida ham bu mavzuga alohida e'tibor qaratilgandir.

Rus psixologlari G.V. Akopova, V.V. Balashova, M.R. Ginzburg, A.L. Juravleva, I.A. Zimney, E.A. Klimova, D.A. Leontiev, N.S. Pryajnikova, E.Yu. Pryajnikova, S.N. Chistyakova singari ilm fidoyilari o'quvchi-yoshlarning kasbiy shakllanishi va rivojlanishi muammosini o'z ilmiy ishlarida keng hajmda yoritib berganlar.

Bundan tashqari yana ko'pgina jahon olimlarining asarlarida o'quvchilarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishining asosiy yo'nalishlari ajratib ko'rsatilgan:

-kasbiy yo'nalish va tegishli qobiliyatlarni rivojlantirish;

-kasbiy faoliyatga psixologik tayyorlikni, kasbiy muhim fazilatlarni, kasbiy kompetentsiyalarni va boshqalarni shakllantirish.

Yangi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda, birinchi navbatda, yosh avlodning ehtiyoj va manfaatlariga ta'sir ko'rsatadigan sharoitda, kasbiy tayyorgarlikda o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini takomillashtirish imkoniyatlari birinchi o'ringa chiqadi. O'quvchilarning psixologik xususiyatlarini, ularning ta'lim va kasbiy faoliyatga bo'lgan munosabatini zamonaviy tahlil qilish va o'z-o'zini tarbiyalash mexanizmlarini kasbiylashtirish jarayoniga kiritishga yondashuvlarni belgilash talab etiladi.

Bugungi kunda umumta'lim maktablarining eng zarur hayotiy vazifalaridan biri o'quvchi-yoshlarni kasb tanlashga to'g'ri yo'naltira olishdir. Bu sohadagi amaliy harakatlarni tartibga solish va mavjud holatidan yuksaltirish maqsadida 30.12.2021-yilda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 792-son qarori qabul qilindi. Ushbu qarordan maqsad O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ishchi kasblar bo'yicha kadrlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2021-yil 8-iyundagi PQ-5140-son qarori ijrosini ta'minlash hamda umumiy o'rta ta'lim muassasalarining 10-11-sinflari o'quvchilarini kasb-hunarga o'qitish, o'quvchilarning qiziqish va qobiliyatlardan kelib chiqib kelajakda ularning ta'limni davom ettirishlari yoki egallagan kasblari bo'yicha mehnat faoliyati bilan shug'ullanishlariga shart-sharoitlar yaratishdir.

Respublikaning soha mutasaddilari tomonidan shart-sharoit yartib berilishi bilan bir qatorda ota-onalar va maktab ma'muriyatining hamkorlik bilan ish olib borishi juda muhim hisoblanadi. Mustaqillik natijasida mazkur masalaga jiddiy e'tibor qaratildi va ta'lim sohasi rivoji uchun yetuk mutaxassislar, olimlar jalb qilindi. Ular tomonidan ilmiy-amaliy qo'llanmalar, darsliklar, metodik tavsiyanomalar yozilib, o'quvchi-yoshlarni kasbga yo'llash ishlari bo'yicha amaliy harakatlar boshlab yuborildi.

Maktab o'quvchilarini kasbga yo'naltirish ishlariga ilmiy jihatdan qaraganda, dastlabki bosqich sifatida muhit va jamiyat bilan hamkorlikda uzoq vaqt mobaynida davomiyligini saqlaydigan murakkab psixologik jarayon ekanligini guvohi bo'lish mumkin. Boshqacharoq aytganda, nafaqat umumiy va maxsus qobiliyatlar, shaxsiy xususiyatlar, balki, shu jumladan, shaxsga moddiy va ma'naviy, ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan ta'sir etuvchi tashqi muhit ham kasb tanlashga o'z ta'sirini o'tkazadi. Bu jarayonlarda har bir o'smirda bo'lajak kasbga ongli va to'g'ri tanlashga imkon beradigan kasbiy ta'limning muvaffaqiyatini ta'minlaydigan, qulay imkoniyatlarni yuzaga keltiradigan shaxs rivojlanishining muayyan bosqichi yoxud holati tushuniladi. Bu esa kasb-hunarga yo'naltirish faoliyatining maqsadi asosan o'quvchi-yoshlarning

bo'lajak kasbini ongli va mustaqil ravishda to'g'ri tanlashlariga qaratilgan bo'lishi zarur, degan fikrning asosli ekanligiga ishora qiladi.

Xulosa sifatida shuni aytish joizki, respublika bo'ylab amalga oshirilayotgan bunyodkorlik ishlarining zahirida davlatni yetakchi demokratik davlatlar ko'rsatkichiga chiqarish bosh maqsadi yotibdi... Shu boisdan ham o'quvchilarda o'zlarining qiziqishlari asosida kasb tanlashga yo'llash bugunning, xususa, Xalq ta'limi sohasi va soha vakillarining dolzarb vazifalaridandir. Mehnat ta'limi bilan bog'liq dars jarayonlari va tabiiy fanlarni o'qitishda o'quvchilarni kasbga yo'llash imkoniyatlari ma'lum ma'noda chegaralanganligi sababli ularni qo'shimcha dars mashg'ulotlari yoki to'garaklar faoliyatida amalga oshirish mumkin. Bunday jarayonlarda o'quvchilarni bajaradigan faoliyatidan kelib chiqib, kasblarga yo'naltirish imkoniyatlari yanada ortadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Назарова, М. М. К. (2022). Профилактика девиаций в подростковый период. Science and Education, 3(2), 1306-1312.
2. Nazarova, M. (2021). Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarining psixik taraqqiyotida integratsiyaviy-innovatsion yondashuvlar ahamiyati.
3. Nazarova, M. (2021). Globallashuv jarayonida milliy til omili. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz), 7(7).
4. Гайбуллаев, А. А. Психология: происхождение и структура научного факта. Вестник интегративной психологии, 19(19), 115-119.
5. Рустамов, Ш. Ш. (2021). Амалиётчи психологлар касбий компетенлигини ривожланишида математик усуллардан фойдаланишнинг амалий жиҳатдан ўрганилиши.